

Utdanningspolitikk

– utfordringer og muligheter

for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere

Innhold

Forord	4	6. Hva kan være aktuelle tiltak for å forbedre kvaliteten på praksisstudiene?	24
1. Innledning: FO og utdanningspolitikken ..	5	Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen	24
2. Bakgrunn, oppnevning og mandat	5	Andre innspill	25
Litt historie	6	Ressursgruppas synspunkter	25
Om spørreundersøkelsen og FOs medlemsprofil	7	Punkter til videre debatt	26
3. Litt om den utdanningspolitiske situasjonen: Debatter, dokumenter og rapporter	9	7. Hvilke alternative utdanningsmodeller er det mulig å tenke seg på bachelor, videreutdanning og masternivå?	27
Melding til Stortinget nr. 13 (2011 – 2012)	9	Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen	27
Spesielt om sosialfaglig kompetanse	10	Ferdig utdannede	27
Rapportene fra NOKUT-tilsynet med BSV-utdanningene	11	Studenter	28
Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger	13	Andre innspill	29
Rapporten «Kompetansebehov i barnevernstjenesten»	13	Ressursgruppas synspunkter	30
NOU 2016:17 På lik linje	15	Punkter til videre debatt	31
Rapporten «Et NAV med muligheter. Bedre brukermøter, større handlingsrom og tettere på arbeidsmarkedet» (Vågenreport)	16	8. Hvordan styrke brukerorienteringen, praksisnærheten og forskningsbaseringen? Hva kan FO gjøre?	32
Kompetansestrategien i NAV	17	Spørsmålet om lengre utdanning	33
Hva viser spørreundersøkelsen om FO-medlemmenes utdanning?	17	Sammenslåing av utdanningene	33
FOs godkjenningsordninger	17	Muligheter for videreutdanning og spesialisering	33
4. Hvordan styrke utdanningene innenfor rammen av gjeldende bachelornivå?	18	Samspeillet mellom utdanning og praksis	34
Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen	18	Praksisundervisningen	34
Andre innspill	19	Lærernes kompetanse	35
Ressursgruppas synspunkter	20	Finansiering	35
Punkter til videre debatt	20	Har vi en utdanningspolitisk visjon?	36
5. Hvordan styrke sammenhengen mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet? ..	21		
Hovedfunn i spørreundersøkelsen	21		
Andre innspill	22		
Ressursgruppas synspunkter	22		
Punkter til videre debatt	23		

Forord

Utdanningspolitikk er viktig for en fagforening og profesjonsorganisasjon. Vi synes derfor det var svært spennende å bli bedt om å gjennomgå utdanningspolitiske utfordringer for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Vi vil takke FO for oppdraget, både arbeidsutvalget og landsstyret. Særlig vil vi takke Kathrine Haugland Martinsen som har vært en viktig initiativtaker, medspiller og vår hovedkontakt til FOs ledelse. Takk for oppdraget, for spennende diskusjoner og inspirerende samarbeid. Vi vil også takke Anine Terland som har fungert som ressursgruppas sekretær og Andreas Pedersen Kikvik som bistod i arbeidet med spørreundersøkelsen.

Underveis i arbeidet med notatet har representanter for ressursgruppa hatt møter med landsstyret i FO, profesjonsrådene og med arbeidsutvalget for faggruppe for høyskoler, universiteter og forskningsinstitusjoner. Takk for gode innspill og spennende diskusjoner.

Vi registrerer at arbeidet i ressursgruppa allerede har bidratt til utdanningspolitisk debatt i organisasjonen. Vi håper derfor at denne rapporten kan bidra til en informert og offensiv debatt om utviklingen av utdanningene for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere.

Oslo/Trondheim februar 2018

Arne Backer Grønningsæter
Karl Elling Ellingsen
Alicja Olkowska
Inger Oterholm
Helene Harby

Alle bilder:
GettyImages

1. Innledning: FO og utdanningspolitikken

Utdanning og kvalifikasjoner er noen av de viktigste kjennetegnene ved en profesjon. Det er innholdet i og oppbyggingen av grunnutdanningen som bestemmer hva som er profesjonens felles grunnlag. Barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere deler i stor grad arbeidsmarked og arbeidsoppgaver, selv om det er forskjell på hvordan tyngden av arbeidsplasser for våre tre yrkesgrupper fordeler seg. Kunnskapsbehovet vil, i tillegg til å ta utgangspunkt i profesjon, også være preget av hvilken del av velferdsstatens ulike faglige enheter den enkelte er ansatt i. Utdanningspolitikk er derfor viktig for FO. Med denne rapporten håper vi å trekke fram noen viktige problemstillinger og oppmuntre til videre debatt. Hva er situasjonen rundt utdanningene, hva er mulighetsrommet, hva er de viktigste utfordringene og hvordan kan FO engasjere seg er noen av spørsmålene vi har diskutert. Vi prøver ikke å trekke noen konklusjoner, men å bidra til fortsatt engasjement på det utdanningspolitiske feltet.

2. Bakgrunn, oppnevning, mandat

FOs landsstyre gjennomførte et utdanningspolitisk verksted i april 2017. Med utgangspunkt i diskusjonene på dette møtet vedtok arbeidsutvalget å nedsette en utdanningspolitisk ressursgruppe (heretter kalt ressursgruppa) bestående av Arne Backer Grønningsæter (leder), Alicja Olkowska (barnevernspedagog), Inger Oterholm (sosionom), Karl Elling Ellingsen (vernepleier) og Helene Harby (studentrepresentant). Anine Terland fra FOs forbundskontor har vært med som møtesekretær. Dessuten har Andreas Kikvik bistått med gjennomføring av den nettbaserte medlemsundersøkelsen. Gruppa fikk følgende oppdrag:

Ressursgruppa skal utarbeide et diskusjonsnotat som skal brukes i den videre utdanningspolitiske debatten i FO. Viktige momenter som skal være med i dette notatet:

- Hvordan styrke utdanningene innenfor rammen av gjeldende bachelornivå?
- Hvordan styrke sammenhengen mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet?
- Hva kan være aktuelle tiltak for å forbedre kvaliteten på praksisstudiene?
- Hvilke alternative utdanningsmodeller, på bachelor, videreutdanning og masternivå er det mulig å tenke seg?
- Synspunkter på FOs rolle i den utdanningspolitiske debatten.

Notatet fra ressursgruppa skal ta utgangspunkt i debatten som har gått om utdanningens kvalitet og relevans. Blant de viktige dokumenter i den sammenheng er:

- Melding til Stortinget nr. 13 (2011 – 2012).
- Rapportene fra NOKUT-tilsynet med BSV-utdanningene.
- Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger.
- Utredning om kompetansebehov i barnevernet.
- NOU 2016:17 På lik linje
- Vågenrapporten
- Primærhelsemeldingen

Notatet skal videre drøfte ulike synspunkter på kunnskaps- og kompetansebehov innen barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere¹ sitt arbeidsmarked. En særlig utfordring gjelder hvordan utdanningene både kan styrke brukerorienteringen, praksisnærhet og forskningsbaseringen.

Ressursgruppa vurderer behovet for å innhente innspill, råd og eventuelle ressurser som de mener de trenger. Det gjennomføres en spørreundersøkelse til FOs medlemmer og utvalget konsulterer med relevante fora i FO, for eksempel profesjonsrådene og fylkesledermøter/-samlinger.

Notatet skal ha en åpen form som kan bidra til å fremme en konstruktiv debatt om de utdanningspolitiske utfordringene som FOs profesjoner står overfor.

Litt historie

Barnevernspedagog, sosionom og vernepleierutdanningene (BSV-utdanningene) er alle rammeplanstyrte. Styringssystemene for høyere utdanning er under endring. Det er nylig kommet Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfaglige utdanninger. I rammeplanen angis felles læringsutbyttebeskrivelser for alle disse utdanningene. Forskriften skal, sammen med nasjonale retningslinjer for den enkelte utdanning, definere nasjonale rammer for helse- og sosialfagutdanningene. I skrivende stund venter vi på de nye retningslinjene. Det nye styringssystemet for høyere utdanning innebærer at det vil bli en forskyvning fra en rammeplan som legger vekt på fordelingen mellom ulike fag til en hovedvekt på læringsutbyttebeskrivelser. Noe som kan bety at den enkelte utdanningsinstitusjon får større frihet i å profilere sin egen utdanning, samtidig som det overordnet vil gjelde noen felles læringsutbyttebeskrivelser. Her følger noen historiske milepæler i utviklingen av BSV-utdanningene:

- 1974: Den første rammeplanen for sosionomutdanning.
- 1982: Den første rammeplanen for barnevernspedagogutdanning.
- 1987: Den første rammeplan for vernepleie.
- 1999: Reviderte rammeplaner for alle BSV-utdanningene, større endringer for barnevernspedagog- og vernepleie-, mindre endringer for sosionomutdanningen.
- 2005: Reviderte rammeplaner for alle BSV-utdanningene, mindre endringer, noe mer for vernepleie. 60 studiepoeng (tilsvarende ett års studium) er felles for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere.
- 2017: Ny felles rammeplan for alle helse- og sosialfaglige utdanninger med hovedvekt på læringsutbyttebeskrivelser og krav til utforming av praksisstudier.

Arbeidet i ressursgruppen pågikk samtidig med at BSV-utdanningene ble diskutert i ulike fora. Mange ting er på dagsorden. Innen barnevernfeltet diskuteres kunnskapsbehovet og om det bør stilles krav til masternivå². Økte krav til spesialisering, både fra yrkesaktive og politikere, har medført debatter om lengre eller mer spesialiserte utdanninger, som for eksempel femårige løp eller krav til masternivå.

1 Velferdsviterne er den fjerde av medlemsgruppene i FO. De er ikke med i denne utredningen. Hovedårsaken til det er at de utdanningspolitiske utfordringene for velferdsviterne i skrivende stund fortøner seg annerledes enn for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere. Det er derfor lite hensiktsmessig å inkludere dem i dette arbeidet.

2 I regjeringens nye kompetansestrategi for barnevernet «Bedre barnevern - kompetansestrategi 2018-2024», skrives følgende: «Regjeringen vil også sette i gang et utredningsarbeid for å vurdere innholdet i, omfanget av og modeller for masterutdanninger som leder til arbeid i barnevernet. Flere ansatte i det kommunale barnevernet bør ha utdanning på masternivå» (s 13)

I Stortingsmelding 13 (2011 - 2012)³ drøftes det om sammenhengen mellom utdanning og praksis er god nok. Sammenslåing av utdanningene har lenge vært et spørsmål. På formelt politisk nivå ble denne diskusjonen avsluttet med Stortingsmelding nr. 13 i 2012, hvor det ble fastslått at de tre BSV-utdanningene fortsatt skal bestå som egne utdanninger. Og diskusjonen om utdanningene fortsetter. Stortingsmeldinger, NOKUT-tilsyn, utredninger om kompetansebehov, sammenslåinger av høyskoler og universiteter, samt etablering av nye masterstudier aktualiserer debatt om utdanningspolitikk. FO har som ambisjon å representere ansatte i velferdstjenestene. Vi organiserer også barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere ansatt i forsknings-, universitets- og høyskolesektoren. FO og FOs medlemmer står dermed midt i disse prosessene. Organisasjonen er både en viktig aktør og en viktig arena for diskusjon om videre utvikling av utdanningspolitikken for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere.

Om spørreundersøkelsen og FOs medlemsprofil

En nettbasert spørreundersøkelse blant FOs medlemmer ble gjennomført som en del av ressursgruppas arbeid. Undersøkelsen gikk til alle medlemmer som er barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere eller som studerer barnevern, sosialt arbeid eller vernepleie.

Målet med undersøkelsen var å få et bilde av hvordan situasjonen er, hva slags utdanningsnivå medlemmene har og hva som er deres tanker om framtidig utdanningspolitikk. Vi fikk hele 6000 svar. Dette er mange selv om spørreskjemaet ble sendt ut til 24 774 medlemmer. De som har svart utgjør 22 prosent av de spurte. Det er viktig å merke seg at vi ikke ser på denne undersøkelsen som et forskningsprosjekt, men som en kartlegging blant forbundets medlemmer. Dermed representerer tallene vi presenterer bare de som har svart, som er en andel av FOs medlemmer, ikke yrkesgruppene generelt. Vi har heller ikke hatt tid eller ressurser til å gjøre omfattende og grundige analyser av svarene. Det som er gjengitt i denne rapporten er deskriptiv statistikk med frekvenser og krysstabeller. Vi mener likevel at det kommer fram interessant kunnskap om hva FOs medlemmer mener om utdanningspolitikken, og hva slags utdanning de har.

Her følger noen karakteristikk ved respondentene:

	Barneverns- pedagoger (N=1369)	Sosionomer (N=2153)	Vernepleiere (N=1878)	Alle (N=5971*)
Andel kvinner	87%	83%	83%	84%
Andel kvinner blant studentene	89%	86%	73%	
Har videreutdanning	62%	63%	57%	61%
Har mastergrad	9%	13%	7%	9%
Er masterstudent	5%	5%	4%	4%
Har doktorgrad	0,1%	0,6%	0,1%	0,3%
Jobber med doktorgrad nå	0,1%	0,6%	0,5%	0,4%

*Inkluderer studenter. Vær oppmerksom på at «personer med utenlandsk utdanning» utgjør en egen kategori i spørreskjemaet. Det var 59 som svarte at de hadde slik utdanning. De skilte seg i liten grad ut fra de øvrige respondentene, og er for få til at det gir mening å dele dem opp i undergrupper.

3 Meld. St. 13 (2011-2012). (2012). Utdanning for velferd: samspill i praksis. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Hvor jobber du nå? Etter profesjonsbakgrunn (N=5475)	Barneverns- pedagoger (N=1379)	Sosionomer (N=2155)	Vernepleiere (N=182)	Utenlandsk utdanning (N=59)	Alle (N=5475)
Er ikke i lønnet arbeid	2,20 %	2,40 %	1,30 %	0,00 %	2,00 %
Er pensjonist	2,20 %	6,30 %	1,80 %	11,90 %	3,80 %
NAV	2,80 %	16,30 %	1,50 %	1,70 %	7,70 %
Barneverntjenesten	29,20 %	12,80 %	1,60 %	8,50 %	13,00 %
Barnevernsinstitusjon	12,40 %	4,50 %	1,90 %	8,50 %	5,60 %
Boligsosialt arbeid	1,40 %	2,60 %	3,50 %	0,00 %	2,60 %
Tjenester til eldre/eldrehjem	0,00 %	0,40 %	3,50 %	0,00 %	1,30 %
Tjenester til personer med utviklingshemning	5,10 %	4,80 %	39,80 %	11,90 %	17,00 %
Rusomsorg - poliklinisk	1,20 %	4,40 %	1,90 %	6,80 %	2,80 %
Rusomsorg - institusjon	1,80 %	3,90 %	3,50 %	0,00 %	3,20 %
Psykiatri - poliklinisk	3,20 %	5,80 %	4,00 %	6,80 %	4,50 %
Psykiatri - institusjon	2,70 %	4,40 %	6,70 %	5,10 %	4,80 %
Skole/barnehage/SFO	11,50 %	2,80 %	9,20 %	10,20 %	7,30 %
PPT	0,50 %	0,10 %	0,20 %	0,00 %	0,20 %
Somatiske helsetjenester/sykehus	0,30 %	2,60 %	1,70 %	0,00 %	1,70 %
Familievern	1,20 %	1,40 %	0,30 %	1,70 %	1,00 %
Kriminalomsorg	0,40 %	1,60 %	0,20 %	0,00 %	0,80 %
Privat næringsliv - HMS	0,10 %	0,00 %	0,10 %	0,00 %	0,10 %
Høgskole/universitet/forskningsinstitusjon	1,70 %	2,30 %	1,50 %	5,10 %	1,90 %
Direktorat/departement	0,60 %	0,70 %	0,30 %	1,70 %	0,60 %
Organisasjoner	1,50 %	1,80 %	0,60 %	0,00 %	1,30 %
Selvstendig næringsdrivende	0,20 %	0,40 %	0,40 %	3,40 %	0,40 %
Oppsøkende tjenester/ambulerende tjenester	1,90 %	2,80 %	2,70 %	0,00 %	2,50 %
Tjenester til asylsøkere/flyktinger/asylmottak	2,90 %	3,00 %	1,20 %	3,40 %	2,40 %
Annet	12,90 %	11,70 %	10,70 %	13,60 %	11,70 %
Totalt	100,00%	100,00%	100,00%		100,00%

I tabellen er de største arbeidsplassene for den enkelte yrkesgruppe markert med gult. Videre er tabellen prosentuert innen den enkelte utdanningsgruppe. Hvis vi hadde prosentuert andre veien hadde vi for eksempel sett at barnevernspedagoger utgjør ca. 60 prosent av de respondentene som jobber i barneverntjenesten, mens sosionomer utgjør ca. 40 prosent. Noe av det som gjør tabellen interessant er at det er ganske sannsynlig at synet på utdanningspolitikken i like stor grad er preget av hvor den enkelte arbeider, som av hvilken profesjon vi snakker om. De største arbeidsfeltene utgjøres av barnevern, NAV og tjenester til psykisk utviklingshemning.

Respondentene sammenlignet med FOs medlemmer:

	Barneverns- pedagoger	Sosionomer	Vernepleiere	Tilsammen
Respondentene*	1369 / 25%	2153 / 40%	1878 / 35%	5400 / 100%
Medlemmer i FO	7615 / 28%	10784 / 39%	9278 / 33%	27677 / 100%

*ikke studenter

Vi vil understreke følgende: Målet med rapporten er å etablere et grunnlag for videre diskusjon. Ressursgruppen mener derfor heller ikke at denne undersøkelsen skal brukes som en avstemning. De fleste synspunktene som kommer fram, enten det er fra medlemmer, tillitsvalgte eller fra ressursgruppen er ment som grunnlag for videre diskusjon.

3. Litt om den utdanningspolitiske situasjonen: Debatter, dokumenter og rapporter

BSV-utdanningene diskuteres i ulike fora. Mandatet til ressursgruppen henviser til flere relevante dokumenter. I det følgende vil vi gå gjennom noen av disse dokumentene for å synliggjøre hva som er de viktigste temaene i utdanningspolitiske debatter og plassere diskusjonene om BSV-utdanningene i et større bilde.

Melding til Stortinget nr. 13 (2011 – 2012)⁴

Melding 13 (Meld. St. 13 (2011-2012)) peker på utfordringer i samfunnet og hvilke utfordringer det gir profesjonsutøvere, og hvilke kompetansebehov det gir behov for, som så har betydning for utdanningene. Samfunnsutfordringene relateres særlig til eldrebølgen, som innebærer at flere må delta i arbeidslivet både for å møte behovet for helse- og sosiale tjenester, men også fordi det å være i arbeidslivet bidrar til inntekt og deltagelse i sosiale fellesskap som har betydning for helsen. Kroniske fysiske helseplager og økt omfang av rusproblemer og psykiske lidelser, økt pågang til barnevern, familievern og krisesentre trekkes også frem, samt utfordringer unge utsatt for omsorgssvikt møter senere i livet. Det pekes på sammenheng mellom helseproblemer, økonomiske og sosiale problemer og dermed også betydningen av tverrfaglig samarbeid og forebygging.

Meldingen fremhever at disse utfordringene gir behov for endringer i helse- og sosialfaglige utdanninger, samt helse- og sosialfaglig forskning og utviklingsarbeid. Kompetanse defineres i meldingen som helheten av kunnskaper, ferdigheter og evner som gjør en person i stand til å fylle konkrete funksjoner og utføre tilhørende oppgaver i tråd med definerte krav og mål. Generelle endringsbehov som særlig fremheves er følgende:

- Økt kunnskap om egen kjernekompetanse og egen rolle.
- Økt systemforståelse og kjennskap til andre yrkesgrupper og tverrfaglig samarbeid.
- Bedre samarbeidskompetanse med brukere.
- Yrkesutøvere som i større grad er kritisk reflekterte og kan videreutvikle egen kompetanse og kan ta i bruk ny kunnskap.
- Behov for å sikre at alle har relevante praksisstudier gjennom utdanningen, praksis sin betydning som læringsarena vektlegges og at studentene deltar i tverrprofesjonell samarbeidslæring.
- Forskningen i større grad bidrar til kvalitet i både utdanning og tjenester som krever nært samspill mellom forskning, utdanning og arbeidsliv og behov for flere ansatte med forskerkompetanse i helse- og sosiale utdanningsmiljøer og vektlegging av gode overganger fra utdanning til yrkesliv.

4 Meld. St. 13 (2011-2012). (2012). Utdanning for velferd: samspill i praksis. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

I tenkning om utdanningenes omfang og sammenheng beskrives det en følgende forståelse:

- Brede grunnutdanninger på bachelornivå.
- Spesialisering på masternivå.
- Nødvendigheten av å sikre at utdanningsløp ikke ender i blindveier, slik at en alltid f.eks. kan bygge på en videreutdanning til master.
- Sikre at utdanningene har ansatte med tilstrekkelig formell kompetanse.
- Utdanningene må ikke bli for smale slik at de kun retter seg mot et felt samtidig som det må sikres tilstrekkelig solid kompetanse.

Spesielt om sosialfaglig kompetanse⁵

- «Styrke den samlede sosialfaglige kompetansen gjennom videreutvikling av dagens tre hovedutdanninger, barnevernspedagog, sosionom og vernepleier, slik at både profesjonsspesifikk og felles sosialfaglig kompetanse videreutvikles i tråd med kompetansebehovene i helse og velferdstjenestene.
- Stimulere til et tettere samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene om innhold og organisering av de sosialfaglige utdanningene i dialog med relevante yrkesfelt. Det er et ønske at UHR tar en koordinerende rolle i dette arbeidet.
- Stimulere til en mer samordnet forskningsinnsats i nært samarbeid med yrkesfeltene på tvers av studieprogrammer og utdanningsinstitusjoner som ledd i arbeidet med å utvikle mer robuste fag- og forskningsmiljøer.
- Gi Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) og Norges forskningsråd i oppdrag å iverksette en samlet evaluering av de sosialfaglige grunnutdanningene og forskningen i de aktuelle fagmiljøene.»

Om de sosialfaglige grunnutdanningene sies det særlig at det må sikres brede grunnutdanninger og en styrking av sosialfaglige felleselementer og velferdsfaglig basiskompetanse:

- Videreutvikling av vernepleierutdanningen med fortsatt vekt på miljøterapeutisk arbeid og helsefaglig kompetanse rettet mot flere målgrupper. Opprettholde en balanse mellom helse- og sosialfaglig kompetanse.
- Barnevernspedagogutdanningen bør videreutvikles med utgangspunkt i Befring-utvalgets utredning om kompetansebehov i barnevernet. Det vises samtidig til at ingen utdanning alene kan dekke kompetansebehovene i barnevernet slik at også andre utdanninger må ta inn emneområder som det vises til i Befring-utvalget. Sosialpedagogikken fremheves også som relevant for andre områder enn barnevernet slik at utdanningen ikke bør anses som en etatsutdanning for barnevernet.
- Sosionom- og velferdsviterutdanningene bør samordnes. Sosionomutdanningen må ha en sterkere arbeidslivsorientering med mer vekt på veiledningskompetanse, samt bred kunnskap om helse- og velferdssystemet.

«Dagens utdanninger til sosialt arbeid er i for liten grad integrert med de helsefaglige utdanningene, og sosialfaglige tjenester benyttes ikke godt nok i verken primærhelsetjenesten eller spesialisthelsetjenesten. Samtidig mangler både helsefaglige og sosialfaglige utdanninger

5 I meldingen omtales BSV-utdanningenes kompetanse som «sosialfaglig», s. 83

et tydelig arbeidsperspektiv. Det er derfor behov for å styrke den sosial- og arbeidsfaglige kompetansen i hele bredden av helse- og velferdstjenestene. Dette krever solide og brede grunnutdanninger som setter kandidatene i stand til å gå inn i alle deler av tjenestene med sin kjernekompetanse om befolkningens velferd. Samtidig kan de treårige bachelorgradene aldri bli spesialistutdanninger – til det er utdanningslengden for kort og kompetansekravene i tjenestene for store. Mange oppgaver vil derfor kreve spesialisering gjennom videreutdanning eller mastergrad» (s. 10).

Rapportene fra NOKUT-tilsynet med BSV-utdanningene⁶

NOKUT gjennomførte i 2016 tilsyn med samtlige bachelorprogrammer i barnevern, sosialt arbeid og vernepleie. De sakkyndige komiteene vurderte elleve utvalgte kriterier fra studietilsynsforskriften. De tok for seg utforming av læringsutbyttebeskrivelsene, studiets innhold og oppbygging, arbeids- og undervisningsformer, eksamensordninger, relevans for praksis, relevans for videre studier, kobling til forskning, pensum, fagmiljøets kompetanse, samarbeid og nettverk (nasjonalt og internasjonalt), finansieringskategori og lengde på utdanningen.

De generelle konklusjonene er langt på vei sammenfallende. Hovedkonklusjonen er at det gjøres mye godt arbeid og legges ned mye engasjement i lokale barnevernspedagog-, sosionom- og vernepleierutdanninger. Det jobbes allerede med mangler, utfordringer og endringsbehov. Komiteene påpeker behov for å styrke utdanningens kunnskapsbase og forskningsrelaterte innslag i form av vitenskapsteori, forskningsmetode og (i noen tilfeller) formene for og kravene til bacheloroppgaven. Komiteene begrunner blant annet dette med behovet for en mer systematisk tilnærming til praksis. Videre ser komiteene behov for å

6 <https://www.nokut.no/nyheter-2017/Utfordringer-for-bachelor-i-barnevern-sosialt-arbeid-og-vernepleie/>

styrke ansattes kompetanse. Det gjelder generelt, og spesielt rekruttering av personer med doktorgrad/førstestillingskompetanse/professorkompetanse i barnevern, sosialt arbeid eller vernepleie. Behovet for å utdanne flere med PhD-kompetanse for å styrke fagmiljøene er stort. Ressurstilgangen og finansieringskategoriene er også nødvendig å vurdere.

Som nevnt er komiteenes konklusjoner svært like. Det er imidlertid noen forskjeller, basert på ulikheter mellom de tre utdanningene. Komiteen som har jobbet med barnevernspedagogutdanningen er for eksempel opptatt av at barnefokus og det barnevernfaglige må være tydelig i barnevernspedagogutdanningen, og at det i undervisning, innhold og oppbygning må skilles mellom sosionom og barnevernspedagogutdanning. Komiteen som har jobbet med bachelorprogrammene i sosialt arbeid påpeker at sosionomutdanningen er lagt på et lavere finansieringsnivå enn barnevernspedagogutdanningen. De omtaler samarbeid og integrering av barnevernspedagog- og sosionomutdanningene i positive ordelag, men understreker at sosionomutdanningen også må rette seg mot barnevern som arbeidsfelt for sosionomer. Vernepleierkomiteen er ulik de andre opptatt av ferdighetstrening når det gjelder den helsefaglige delen av utdanningen. Dette betyr ikke at det er klare uenigheter, men at selv om de tre utdanningene i store trekk står overfor felles utfordringer, er det også ulikheter som springer ut av utdanningenes profil.

Yrkesrelevans er et tema i alle rapportene. Det understrekes at lærestedene må samarbeide med praksisstedene for å sikre studentene relevante praksisplasser og kompetente praksisveiledere. Noen universiteter/høgskoler har mye kontakt med arbeidslivet, men en del av utdanningene har utfordringer med å skaffe studentene relevante praksisplasser. Komiteene påpeker behov for mer systematisk utvikling av praksisundervisningen. Kunnskap om forskning, forskningsmetode og vitenskapsteori er nødvendig også for faglig utvikling i praksis.

Den korte versjonen av rapportkonklusjonene kan oppsummeres som at det er nødvendig å styrke en kombinasjon av praksisnærhet med forskningsbasering av utdanningene.

Forskrift om felles rammeplan for helse- og sosialfagutdanninger⁷

I september 2017 ble det innført en forskrift om felles rammeplan for alle helse- og sosialfaglige utdanninger. Forskriften skal gjelde fra og med opptak til studiene i 2020. Forskriften består i hovedsak av tre bestemmelser: Felles læringsutbyttebeskrivelser for alle helse- og sosialfaglige utdanninger, bestemmelser om praksis og en paragraf som sier at det skal utarbeides retningslinjer for hver enkelt utdanning. Disse retningslinjene er under utarbeiding. Når de kommer vil det sannsynligvis bli satt i gang nytt arbeid med studieprogrammernes innhold og oppbygging.

Det første felles læringsutbyttet gjelder etikk. Noen av de andre felles læringsmålene vil bety at helsefaglige utdanninger også må sette typiske sosialfaglige temaer på dagsorden. Dette kan gi et godt utgangspunkt for nye tilnærminger til tverrprofesjonell samhandling. Andre aktuelle felles læringsutbyttebeskrivelser gjelder kunnskap om innovasjon, utvikling og teknologi.

Forskriften setter også krav til praksis. Det skal tilbys relevante læresituasjoner, kunnskapsbaserte tjenester og kompetente veiledere. Videre skal utdanningsinstitusjonen følge opp studentene og bistå når det gjelder planlegging av læringsaktiviteter, veiledningsmetodikk, vurdering av skikkethet og evaluering. Praksisveileder skal ha relevant faglig kunnskap og som hovedregel ha formell veiledningskompetanse. Samarbeidsavtale som regulerer ansvar, roller, kapasitet på praksisplasser, kompetanse og samarbeidsarenaer på alle relevante nivå skal inngås. Videre knyttes forsknings-, utviklings- og innovasjonssamarbeid sammen med praksis.

Rapporten «Kompetansebehov i barnevernstjenesten»⁸

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) inviterte våren 2017 til innspillsrunde til utredning om kompetansebehov i barnevernstjenesten. Arbeidet er gjennomført på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet (BLD), og resulterte i rapporten «Kompetansebehov i barnevernstjenesten».

Bakgrunn for utredningen var ulike debatter om barnevernets kompetanse, og uenighet knyttet til hvorvidt kompetansen er god nok, og på hvilke områder det eventuelt er mangel på kompetanse. Det finnes ikke nasjonale krav eller føringer for hvilken kompetanse barneverntjenesten skal ha. I utredningen ønsket man å bidra til å tydeliggjøre forventninger til kompetanse en ansatt i barnevernstjenesten bør ha. Bak utredningen ligger også et ønske om å få utdanningsinstitusjonene til å tilpasse innhold i grunnutdanningene slik at de imøtekommer det man beskriver her som «fagfeltets identifiserte behov».

Rapporten peker på at barnevernsarbeidere i barnevernstjenesten skal kunne vurdere barn og familiers utfordringer og behov, og sette inn og følge opp tiltak som bidrar til positiv utvikling. Det betyr blant annet å ha kompetanse om barnets behov og barns utvikling, vurdere foreldres omsorgskompetanse og kapasitet, og ivareta et helhetlig syn på barnet og familien. Barnet blir oppfattet som aktør i eget liv og en aktiv deltaker. Å vurdere foreldrenes omsorgskompetanse og grenser mellom omsorg og omsorgssvikt er kjernekompetanse for barnevernsarbeidere. Betydningen av å ha evne til å se dette i lys av ulik kulturell, sosial, sosioøkonomisk eller erfaringsmessig bakgrunn understrekes. Kjennskap til forskning på området vektlegges.

7 <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-09-06-1353?q=forskrift%20barnevernspedagogutdanning>

8 https://www.bufdir.no/Hoeringer/Hoeringer_fra_Bufdir/Kartlegging_av_kompetansebehov_i_barnevernstjenesten/

Arbeidet må utøves på en måte som ivaretar barn og familier, deres rett til medvirkning og deres rettssikkerhet. Behov for solid forvaltningskompetanse, herunder kompetanse innen jus og lovverk, vurderings- og beslutningskompetanse og rolleforståelse fremheves også. I tillegg vurderes det at personlig kompetanse, herunder selvrefleksjon, empati og omsorg, og evne til å motivere andre, er sentralt for arbeid i barneverntjenesten. Samarbeid på tvers av etater og profesjoner er vesentlig.

Sentrale kompetansebehov for barnevernledere som kunnskap om lover, regler, evne til å analysere utfordringer og gode faglige formuleringer fremheves også.

Utredningen vurderer også andre områder for kompetanse, omtalt som «spesialisert kompetanse». Dette kan være rekruttering og godkjenning av fosterhjem, oppfølging av enslige mindreårige asylsøkere og flykninger og arbeid med «spesifikke grupper» (deriblant barn utsatt for vold og seksuelle overgrep, barn av rusmisbrukere, barn av foreldre med kognitive vansker).

Innholdet i rapporten er omfattende, og en finner også tabell med oversikt over alle kompetanseområdene Bufdir mener en ansatt i barnevernstjenesten bør ha.

En kompetansestrategi ble lansert i slutten av oktober, i sluttfasen av ressursgruppens arbeid⁹. Kompetansestrategien viser blant annet til arbeid med å utvikle mer relevante bachelorutdanninger, nye videreutdanninger og et utredningsarbeid for å vurdere innholdet i, omfanget av, og modeller for masterutdanninger som leder til arbeid i barnevernet. Utredningsarbeidet skal gi anbefalinger om hvilket læringsutbytte masterutdanninger i barnevern bør gi, og hvor mange studieplasser som trengs. Det skal også utredes om det er hensiktsmessig med femårige profesjonsutdanninger eller toårige masterprogram som bygger på en bachelorgrad. Bufdirs kartlegging av kompetanse i barnevernet vil foreligge høsten 2017, og gi grunnlag for å vurdere hvilke kompetansekrav som skal stilles.

9 <https://www.regjeringen.no/contentassets/6e31905299774f5681d57311e284d519/bedre-barnevern.pdf>

NOU 2016:17 På lik linje¹⁰

I denne NOU-en fra 2016 drøftes hvordan en kan realisere grunnleggende rettigheter for utviklingshemmede. Utvalget fastslår flere brudd på FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD). Utvalget trekker også fram at manglende kunnskap og dokumentasjon om utviklingshemmedes situasjon er en gjennomgående utfordring.

Utvalget er bedt om å se på noen avgrensede områder. De omhandler opplæring, arbeid, helse og omsorg for barn og voksne, tvang og makt, vergemål, bolig, fritid, privatliv, seksualitet og familieliv, politisk deltakelse og kriminalitet, straffeprosess og straffegjennomføring. Utvalget finner brudd på FN-konvensjonen innen alle disse områdene, og knytter de til 15 av de i alt 50 artiklene.

Utvalget fremmer forslag om tiltak fordelt på «åtte løft»:

- Blant tiltak foreslått under **Løft 1** «Selvbestemmelse og rettssikkerhet» er å ta inn FN-konvensjonen (CRPD) i menneskerettighetsloven, gratis rettshjelp til personer med utviklingshemming, rett til beslutningsstøtte og endre reglene om bruk av tvang og makt.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 2** «Likeverd og inkluderende opplæring» nevnes at elever med utviklingshemming skal undervises av lærer, samt å utvikle standarder for læringsmål og kartlegging av utbytte.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 3** «Arbeid for alle» nevnes å gi kommunene ansvar for tilrettelagt arbeid, arbeidsevnevurderinger, mulighet for varig oppfølging og alternative rammer for VTA.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 4** «God helse og omsorg» nevnes individuell tilrettelegging, styrke kapasiteten i habiliteringstjenesten, utarbeide veiledere for helseoppfølging, samarbeidsavtaler mellom kommunehelsetjenestene og habiliteringstjenesten, innføre systemer for kvalitetssikring.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 5** «Eget hjem» nevnes plikt til å skaffe bolig til vanskeligstilte, styrke Husbankens veiledning til kommunalt planarbeid, nye vilkår for lån og tilskudd i Husbanken, og ny statlig planretningslinje for å sikre oppfylling av FN-konvensjonen (CRPD).
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 6** «Kompetanse og kunnskap» nevnes grunnkurs for ansatte uten formell kompetanse, tilbud om videre og etterutdanning for ansatte i helse- og omsorgstjenestene, og en systematisk forskningsinnsats.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 7** «Koordinerte tjenester» nevnes plikt til å sikre koordinerte kommunale tjenester.
- Blant tiltakene foreslått under **Løft 8** «Målrettet styring» nevnes regelmessig rapportering til Stortinget om situasjonen for utviklingshemmede, utarbeidelse av en plan for å følge opp politikkområdet, opprettelse av et fagorgan og utvikling av et indikatorsystem som viser situasjonen for utviklingshemmede på relevante samfunnsområder.

Som vi ser er det flere av de foreslåtte «løftene» som har betydning for kunnskap og kompetanse blant de som jobber med utviklingshemmede. Kravene til kompetanse vil særlig gjelde vernepleiere, men også andre i ulike tjenestegrupper. Utvalgets påpekning av betydningen av kunnskap om, og implementering av, rettigheter kan oppfattes som en generell utfordring til velferdsstaten yrker, og gjelder brukergrupper langt ut over utviklingshemmede som denne NOUen tar opp.

10 <https://www.regjeringen.no/contentassets/b0baf226586543ada7c530b4482678b8/no/pdfs/nou201620160017000dddpdfs.pdf>

Rapporten «Et NAV med muligheter. Bedre brukermøter, større handlingsrom og tettere på arbeidsmarkedet» (Vågenrapporten)¹¹

Vågenrapporten fra 2015 oppsummerer sine forslag til utvikling av NAV-kontor i fem hovedpunkter:

1. Rykke nærmere arbeidsmarkedet og arbeidsgiver. Det innebærer økt kontaktflate mot arbeidsgivere blant annet også å drive flere tiltak selv.
2. Større lokal frihet til å tilpasse tjenester til brukerens behov. Det innebærer mindre statlig styring og mer fokus på innhold i oppfølgingen tilpasset den enkelte bruker, forenkle regelverk, bruk av «place then train» osv.
3. Mindre styring og mer ledelse. Det er usikkerhet knyttet til kunnskapsgrunnlag og derfor ikke grunnlag for detaljstyring – behov for redusert styring, mer ledelse, samhandling lokalt, lederutviklingsprogram, økt lokalt handlingsrom.
4. Økt oppmerksomhet på brukeren, ikke system. Det innebærer å redusere byråkrati og fastlagte prosedyrer, mer tilpasset oppfølging ut i fra brukerens situasjon.
5. Sikre kunnskapsbaserte tjenester og kompetanse i møte med brukerne. Det innebærer kompetansekrav til de ansatte, program for etterutdanning i samarbeid med UH-sektoren, læring og innovasjon, forskning og utviklingsarbeid.

Rapporten er fulgt opp med en melding til Stortinget (Meld. St. 33 (2015-2016))¹² der forslagene følges opp med vekt på å styrke arbeidsrettede tjenester, mer brukerrammede tjenester og økt myndighet og handlingsfrihet på NAV-kontorene. Forslagene i meldingen er videre konkretisert av en arbeidsgruppe fra januar 2017: Utvikling av NAV-kontor- større handlingsrom og ansvar.

¹¹ https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/asd/dokumenter/2015/sluttrapport-ekspertgruppen-nav_9.4.15.pdf

¹² Meld. St. 33 (2015-2016). (2016). NAV i en ny tid - for arbeid og aktivitet. Oslo: Arbeids- og sosialdepartementet.

Arbeidsgruppa foreslår fire hovedtiltak:

- Brukerperspektivet må bli tydeligere: «Ingen beslutning om meg uten meg».
- Arbeidsrettede ytelser til NAV-kontoret.
- Tydeligere ledelse og kunnskapsbasert praksis.
- Gode digitale tjenester.

Av relevans for ansattes kompetanse er kanskje særlig forslag om at faglige standarder og rutiner/prosedyrer gjøres om til faglige veiledere, noe som skal gi mer fleksibel arbeidsprosess. Videre foreslås en forenklet og mer dynamisk oppfølging. Det skal stilles kompetansekrav til de som skal løse oppgavene. Arbeidsgruppa foreslår også å utvikle inkluderingskompetanse gjennom ferdighetstrening og samarbeid med UH-sektoren.

Kompetansestrategien i NAV¹³

I NAVs kompetansestrategi for 2013–2020 fremheves behov for økt kompetanse på flere områder: arbeid og inkludering, forvaltning, kommunikasjon og brukervedvirkning, NAV som samfunnsaktør og videreutvikling av NAV som organisasjon og utvikling av ledelse.

Innenfor arbeidsfeltet fremheves behov for økt kunnskap om arbeidsliv og arbeidsmarked, økt kunnskap om NAVs virkemidler, ferdigheter i inkluderingsprosesser og arbeidsrettet oppfølging av brukere. Innenfor forvaltning pekes det på behov for å sikre kompetanse i bruk av regelverket og styrke skjønnsutøvelsen og forebygge trygdemisbruk. Videre legges det vekt på økte ferdigheter i brukerkommunikasjon, brukervedvirkning og samhandling med andre aktører. Det pekes på behov for å styrke NAVs rolle som samfunnsaktør og ansattes kompetanse i bruk av forskning og evaluering. Ledelse er også et kompetanseområde som det fremheves at bør styrkes både for å drive kompetanseutvikling av medarbeidere, og styrke forbedringsarbeidet i organisasjonen.

Hva viser spørreundersøkelsen om FO-medlemmenes utdanning?

Spørreundersøkelsen til FOs medlemmer er omtalt over. Vi har tidligere vist at over 60 prosent av medlemmene har en videreutdanning som tilsvarer et halvt års studium eller med. I tabellen på side 7 viser vi antallet med doktorgrad, hovedfag eller mastergrad.

Dette er kvalifikasjoner som kreves for å undervise på bachelorutdanningene. Hvis disse tallene er representative for FOs medlemmer er det en økende tilgang på personer med mastergrader. Imidlertid er det veldig få barnevernspedagoger og vernepleiere med doktorgrad. Det er noen flere sosionomer, selv om de heller ikke er veldig mange. Mye tyder på at vi vil se økt krav til kompetanse blant lærerne på BSV-utdanningene. Mangel på kvalifiserte personer kan bli en utfordring.

FOs godkjenningsordninger

Halvparten av sosionomene kjenner til FOs godkjenningsordninger, mens bare ca. 40 prosent av barnevernspedagogene og vernepleierne gjør det. Om lag halvparten av de med godkjente videreutdanninger er sosionomer, en fjerdedel er barnevernspedagoger og det samme gjelder vernepleiere. Fordelingen er den samme når det gjelder godkjente veiledere.

13 Kompetansestrategi for Nav, 2013-2020

4. Hvordan styrke utdanningene innenfor rammen av gjeldende bachelornivå?

Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen ble dette spørsmålet knyttet til en rekke utsagn om at «utdanningen er for...». Under følger en tabell med andel enige og uenige i hele utvalget.

Bachelorutdanningen...	Helt eller ganske enig	Ganske eller helt uenig
...er for teoretisk	39 %	51 %
...er for praktisk orientert	5 %	86 %
...legger for mye vekt på ferdighetstrening	7 %	76 %
...er for opptatt av holdningsdannelse	11 %	74 %
...er for opptatt av tverrfaglig samarbeid	9 %	80 %
...er for konsentrert om forskningsbasert kunnskap	20 %	60 %

Samlet ser vi at et mindretall mener at bachelorutdanningene er for teoretiske, selv om mindretallet er ganske stort. Utsagnet om teori skiller seg ut blant utsagnene om at «utdanningen er for...». En kan selvfølgelig undre seg over hva som menes med å være for teoretisk. En fortolkning er at balansen mellom teori og yrkesrelevans ikke er god nok. Så lenge summen av kompetansen yrkesutøverne mener å besitte er nyttig, så evner de også å se nytten av teorien. Funnene her stiller med andre ord spørsmålsteget ved sammenkoblingen mellom teori og handlingskompetanse. Vi har sammenlignet ulike undergrupper, barneverns- og sosionomer, vernepleiere og studenter i de tre utdanningsretningene. Tendensen er i store trekk de samme i disse seks gruppene. Noen nyanser er det imidlertid. Når det gjelder spørsmålet om utdanningen er for teoretisk er tendensen den samme blant alle med avsluttet utdanning, selv om det er noen større andel av sosionomene og barnevernspedagogene enn av vernepleierne som mener dette. Vernepleierne skiller seg litt ut ved å være mer fornøyd med sin bakgrunn enn de andre. Blant studentene er det et flertall av barnevernspedagogstudentene og sosionomstudentene som mener at utdanningen er for teoretisk, men ikke blant vernepleierstudentene.

Når det gjelder de andre utsagnene er det et stort flertall som er uenige i at utdanningene er for praksisorientert, legger for mye vekt på ferdighetstrening, er for opptatt av holdningsdannelse og tverrfaglig samarbeid. Flertallet som mener utdanningene er for konsentrert om forskningsbasert kunnskap er noe mindre enn når det gjelder for eksempel ferdighetstrening og holdningsdannelse. Det ser ut til å være en noe større andel av studentene enn av yrkesaktive som er kritiske på disse punktene. Vernepleierne skiller seg ut ved at det er en noe større andel enn gjennomsnittet som mener at studiet er for opptatt av tverrfaglig samarbeid og for konsentrert om forskningsbasert kunnskap.

Svarene på spørsmålene om utdanningens innretning må tolkes som en stor grad av oppslutning blant FOs medlemmer om profilen på utdanningene slik de er i dag. Blant barnevernspedagogene og sosionomene er det imidlertid et stort mindretall som mener utdanningene er for teoretiske. Blant barnevernspedagog- og sosionomstudentene er disse i flertall.

Studentene fikk to spørsmål som ikke ble stilt til de ferdig utdannede. Det gjaldt lærernes kompetanse. 30 prosent, altså et mindretall av de som svarte på disse spørsmålene, mener at lærerne må ha bedre faglig kompetanse. Samtidig er det 52 prosent av de som svarte, altså et flertall av student-respondentene, som mener at lærerne må ha bedre pedagogisk kompetanse.

FO-studentene påpeker at samtidig som det er positivt at lærerne oppleves å ha god faglig kompetanse, ser de det som tankevekkende at hele 52 prosent mener at lærernes pedagogiske kompetanse er for dårlig. Dette kan vitne om at flertallet er kritiske til lærernes faktiske evne til å lære bort kunnskapen de besitter. Vi stiller spørsmål ved hvorvidt man kan bedre kvaliteten på BSV-utdanningene uten å ta tak i dette som en av de store utfordringene.

Andre innspill

Gjennom arbeidet med mandatet har gruppas medlemmer drøftet spørsmålet med ulike fora i FO.

Mange forslag til muligheter for å styrke utdanningene innenfor dagens bachelorutdanning har kommet frem. Vi har sammenfattet ulike forslag knyttet til ulike deler av studiet:

- Rammebetingelsene for utdanningene
 - Bedre finansiering
 - Bedre avtaler om praksisstudier
- Undervisningen – krav til lærerne
 - Mer oppdatert kunnskap om praksisfeltet blant lærerne gjennom hospitering
- Krav til studiene
 - Utvikle ferdighetstrening i studiet, også som del av praksis
 - Sikre kompetente lærere i ferdighetstrening
 - Praksisfeltet må delta mer i undervisningen
 - Bedre integrering mellom teori og praksis
 - Likere utdanninger på tvers av landet
- Større krav til studentene
 - Lage opplegg som gjør at studentene må jobbe mer
 - Mer obligatorisk undervisning
 - Mer krav til egenaktivitet
 - Økt krav til skriftlighet

Ressursgruppas synspunkter

Ressursgruppa oppfatter at det er et stort engasjement og ønske om å forbedre utdanningene. Forslagene til forbedring henger særlig sammen med utvikling av ulike læringsformer som er mer studentaktive og praksisnære, utdanningenes rammebetingelser, forholdet mellom utdanningsinstitusjon og praksisfelt. Vi støtter disse synspunktene, og vurderer at å videreutvikle arbeidsformene i dagens studier innenfor bachelorutdanninger kan bidra til bedre utdanninger.

Studentene i BSV-utdanningene arbeider forholdsvis lite med studiene sammenlignet med studenter på andre studier ifølge studiebarometeret¹⁴. Dette gir rom for å stille større krav til studentene, og legger til rette for arbeidsformer der studentene må bruke mer tid på studiene. Mange studenter arbeider ved siden av studiene. Det kan gi verdifull arbeidspraksis, særlig hvis arbeidet er direkte relevant for studiene. Utdanningsinstitusjonene kan trekke det mer inn i undervisningen. Mange utdanningsinstitusjoner har et omfattende samarbeid med ulike praksisfelt. Innspillene vi har fått gir grunnlag for å si at det er forbedringsmuligheter. Endring krever at både utdanningsfeltet og praksisfeltet tar seg tid til å arbeide tettere sammen og i mer forpliktende former.

Ferdighetstrening i mindre grupper krever mer lærerressurser. Her er det en sammenheng med finansieringen av utdanningene.

Forskningsprosjekter om hvordan en best mulig kan legge til rette for læring i skjæringsfeltet mellom utdanning og praksisfelt kan også bidra til å forbedre dagens bachelorutdanninger.

Krav om økt forskingskompetanse blant ansatte ved utdanningene (førstekompetanse) kan bidra forskyvning i de fagansattes profesjonsbakgrunn, jf. punktet om antallet ferdig utdanna BSV-kandidater med doktorgrad.

Punkter til videre debatt

- Hvordan bidra til bedre rammebetingelser for utdanningene?
- Hvordan utvikle et bedre samarbeid mellom utdanning og praksisfelt?
- Hvordan arbeide med å utvikle bedre praksisplasser, avtale om praksis over tid?
- Hvordan legge til rette for hospitering begge veier?
- Hvordan bidra til mer studentaktive læringsformer som bidrar til at studentene bruker mer tid på studiene?
- Hvordan benytte studentenes arbeidserfaring bedre i undervisningen?
- Hvordan sikre at ansatte ved utdanningsinstitusjoner både skal representere de spesifikke BSV-profesjoner, samtidig som de skal ha bred praksiserfaring og forskningskompetanse?

14 https://www.nokut.no/globalassets/studiebarometeret/2017/studiebarometeret-2016_hovedtendenser.pdf, vedlegg 5/6

5. Hvordan styrke sammenhengen mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet?

Hovedfunn i spørreundersøkelsen

I spørreundersøkelsen ble dette spørsmålet knyttet til fire utsagn om mulige tiltak som kan bidra til bedre sammenheng mellom utdanningene og praksis. Ikke overraskende er det som vist i tabellen stor oppslutning om alle disse forslagene.

	Helt eller ganske enig	Ganske eller helt uenig
Undervisningen må i større grad skje i samarbeid med sosialarbeiderne i praksisfeltet	80 %	6 %
Forskningen på høyskolene må i større grad skje i samarbeid med det lokale tjenesteapparatet	80 %	6 %
Det er bra om studentene jobber eller har lønnet arbeid ved siden av studiene	65 %	22 %
Lærerne må i større grad ha tid til å hospitere i praksisfeltet	85 %	5 %
Lærerne må i større grad delta i fagutviklingsprosjekter med praksisfeltet	82 %	4 %
Utdanningsinstitusjonene må samarbeide mer med praksisfeltet om overgangen fra student til yrkesaktiv	82 %	7 %

Når vi ser på hvordan undergruppene responderer på disse spørsmålene er det ingen avvik fra hovedmønsteret, men det er noe ulik grad av oppslutning om de forskjellige tiltakene. Vernepleierne er noe mindre opptatt av undervisning i samarbeid med praksisfeltet enn barnevernspedagoger og sosionomer (ca. 77 prosent hos vernepleiere, mot ca. 92 prosent hos barnevernspedagoger og sosionomer). Det gjelder også barnevernspedagogstudenter og vernepleierstudenter, mens det er større oppslutning om dette blant sosionomstudentene enn blant gjennomsnittet. Når det gjelder tilslutning til at det er bra om studentene jobber, skiller vernepleierne og vernepleierstudentene seg ut med høyere skår. På de andre tiltakene ser det ut til at færre studenter støtter dem, samtidig som det er flere barnevernspedagoger og sosionomer som støtter disse utsagnene. Vernepleierne skårer lavere enn gjennomsnittet når det gjelder samarbeid i overgang til yrkesaktivitet og forskning i samarbeid med det lokale tjenesteapparatet.

Funnene kan tolkes som at studentene er noe mindre opptatt av å styrke kontakten mellom skolene og praksisfeltet enn de yrkesaktive. En mulig fortolkning er at dagens utdanninger ivaretar dette aspektet på en bedre måte enn tidligere. Det ser også ut til at vernepleierne er noe mindre opptatt av denne styrkingen enn barnevernspedagogene og sosionomene. Kan det være uttrykk for at sammenhengen mellom utdanning og praksisfelt er bedre ivaretatt i vernepleierutdanningen enn i de to andre bachelorstudiene?

Når det gjelder yrkesrelevans skårer barnevernspedagoger og sosionomer lavere enn vernepleiere på spørsmål som handler om hvordan utdanningen passer med arbeidsoppgavene man møter i arbeidslivet. For barnevernspedagoger og sosionomer er det omtrent like mange, 62 prosent, som mener at utdanningen passer godt med oppgavene en møter i yrkeslivet. Når det gjelder vernepleierne er det hele 82 prosent som mener dette.

- De områdene hvor flest **vernepleiere** oppfatter at utdanningen er relevant, er arbeid med mennesker med psykisk utviklingshemmende og mennesker med nedsatt funksjonsevne (99 % og 98 %), arbeid i psykiatri (93 %), boligsosialt arbeid og arbeid i hjemmebaserte tjenester (93 %), arbeid i rusomsorg (92 %), arbeid med eldreomsorg (88 %), arbeid i skolesektor og PPT (84 %).
- De områdene hvor flest **barnevernspedagoger** mener at utdanningen er relevant, er arbeid med barnevern (98 %), arbeid i familievern (91 %), arbeid i psykiatri (76 %), arbeid i skolesektor og PPT (75 %).
- De arbeidsområdene hvor flest **sosionomer** mener at utdanningen er relevant er arbeid i rusomsorg (89 %), arbeid i NAV (84 %), arbeid i familievern og arbeid i kriminalomsorg (84 %), arbeid i psykiatri (81 %), arbeid med barnevern (80 %), arbeid med arbeidsinkludering (80 %), arbeid i andre velferdstjenester (82 %), boligsosialt arbeid og arbeid i hjemmebaserte tjenester (76 %).

Ut fra denne oversikten over hva yrkesgruppene mener om utdanningens relevans er det noen felt som peker seg ut som «spesielt kompetanseområde» for disse tre profesjonene. Vernepleierne peker ut arbeid med mennesker med psykisk utviklingshemmende og mennesker med nedsatt funksjonsevne, barnevernspedagoger arbeid med barnevern. Sosionomenes svar skiller seg noe ut fra de andre ved at ingen felt skårer over 90 prosent, og det er større bredde i de arbeidsfeltene som skårer på nivået rett under. Dette kan antagelig forklares med noe mer generalistorientering i sosionomstudiet.

Det er påfallende at i arbeid med eldreomsorg er det 88 prosent av vernepleierne som mener at utdanningen er relevant, mot bare 40 prosent av sosionomene (barnevernspedagogene skårer naturlig nok lavt her). Ikke minst etter samhandlingsreformen kan en tenke seg at det er økt behov for sosialfaglig kompetanse i eldreomsorgen.

Andre innspill

Fra andre fora i FO har vi fått noen flere synspunkter. Vi vil nevne følgende punkter som kan bidra til bedre samarbeid mellom utdanning og praksisfelt:

- Mer forpliktende samarbeid og avtaler.
- Hospitering begge veier.
- Samarbeid om fagutvikling, og om forskning.
- Brukergrupper mer inn i undervisningen.
- Lære av ulike prosjekter om tverrprofesjonell samarbeidslæring i utdanningene.

Ressursgruppas synspunkter

BSV-utdanningene har fått kritikk for ikke i tilstrekkelig grad å være relevante for praksis, blant annet i Stortingsmelding 13 (2011-2012). Noe av kritikken treffer litt på siden fordi den kan være resultat av forventninger på arbeidsplassene til at nyutdannede skal ha kunnskap om for eksempel konkrete arbeidsmetoder. Denne typen opplæring vil det ofte være arbeidsplassens oppgave å gi.

Studentene som kommer ut fra studiet skal ha generell kunnskap som gir dem grunnlag for å lære og vurdere ulike arbeidsmetoder. Det står imidlertid mye igjen før en har skapt optimal sammenheng mellom praksis og utdanning. Ut fra spørreundersøkelsen ser det ut til å være

stor oppslutning om en rekke tiltak for å bedre sammenhengen. Dette er tiltak som vil kreve innsats både fra praksisfeltets og utdanningsinstitusjonenes side. Arbeidet med hospiteringsordninger, samarbeid om praksisnær forskning og fagutvikling kan bli både betydelig bedre organisert og mer systematisk og langsiktig.

Det gjennomføres mange forsøks- og utviklingsprosjekter i hele tjenesteapparatet. Bare en del av disse blir fulgt av forskere eller systematisk evaluert. Dermed blir læringen i stor grad individuell eller lokal, og legges ikke til profesjonenes felles kunnskapsbase. Det er behov for mye tettere samspill mellom utdannings- og forskningsinstitusjonene for å systematisere kunnskap som opparbeides lokalt. Her er det stort potensiale for å bygge bruere mellom utdanningene og praksisfeltet. Studentene kan også spille en viktig rolle som formidlere gjennom prosjektarbeid, praksisrapporter og bacheloroppgaver. Særlig masterstudentene kan bidra i dette arbeidet.

Punkter til videre debatt

- Hvilke praksisfelt skal de tre ulike profesjonene dekke?
- Hvordan kan praksisfeltet bidra med initiativ som skaper større sammenheng mellom undervisning og praksis?
- Hvilken deling mellom utdanningsinstitusjoner og praksisfelt er det hensiktsmessig å ha når det gjelder opplæring i spesialiserte oppgaver knyttet til de ulike tjenestene?

6. Hva kan være aktuelle tiltak for å forbedre kvaliteten på praksisstudiene?

Praksisutplasseringene i studietiden er et av de mest sentrale møtepunktene mellom utdanningsinstitusjonen og praksisfeltet. Da får studentene kontakt med feltet og yrkesutøverne får i rollen som veiledere får kontakt med hva som skjer på skolene.

Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen

64 prosent av respondentene (N= 5982) oppgir at de har hatt studenter i praksis en eller flere ganger. Av de 316 som har veiledergodkjenning har nesten alle (297) hatt studenter i praksis en eller flere ganger. Hvis vi regner med at alle med videreutdanning også er godkjente veiledere er det 90 prosent (741 av 818 respondenter) som har hatt studenter i praksis. Disse personene med godkjente videreutdanninger, som en kan forvente er ekstra godt kvalifisert til å være veiledere, utgjør bare 21 prosent av de som har hatt studenter i praksis. En skal imidlertid være forsiktig med å overtolke funnet. Det kan være mange av de som ikke har en av FOs godkjenninger som på andre måter har kvalifisert seg til å være veiledere, for eksempel ved å delta på kurs og seminarer i regi av høgskolene/universitetene.

	Helt eller ganske enig	Ganske eller helt uenig
Det bør bli en lovpålagt plikt å være veileder for studenter i praksis	41 %	47 %
Det må bli bedre og mer systematisk utdanning av praksisveiledere	86 %	5 %
Praksisveilederne må avlønnes bedre	76 %	7 %
Praksisstudiene må omfatte flere typer arbeidsplasser for den enkelte student	84 %	7 %
Det bør bli flere og kortere praksisperioder	52 %	34 %
Det bør være minst en lengre praksisperiode	85 %	9 %
Det bør være minst to praksisperioder	91 %	3 %
Praksisutplassering over lengre tid parallelt med undervisning	71 %	16 %
Praksisfeltet må i større grad bidra med å tilby praksisplasser som er stabile over tid	85 %	3 %

Studentene tenderer til, i større grad enn de yrkesaktive, å mene at det bør være en lovpålagt plikt å ta imot studenter i praksis. Sosionomstudentene slutter i mindre grad opp om utsagnet om utdanningen av praksisveiledere enn de andre gruppene.

Respondentene er opptatt av å få til bedre og mer systematisk utdanning av praksisveiledere, og at det er ønskelig å avlønne praksisveiledere.

Det kanskje viktigste funnet er yrkesaktives massive oppslutning om at praksisfeltet i større grad må bidra med praksisplasser som er stabile over tid. Velviljen som kommer fram her bør være et godt utgangspunkt for et mer stabilt og langsiktig utviklingsarbeid når det gjelder praksisperiodene.

Andre viktige funn tolkes som at respondentene ønsker to praksisutplasseringer i løpet av grunnutdanningen, og at en av disse to bør være lengre. For øvrig ser vi her, som i store deler av denne undersøkelsen, at gjeldende ordninger får størst oppslutning.

Andre innspill

Her følger noen forslag om krav til praksisstudiene som kom opp i ulike FO-fora:

- Krav til veilederutdanning for praksisveiledere.
- Frikjøp av veiledere.
- Bedre kvalitetssikring av praksis.
- Veileder med samme profesjonsbakgrunn som student.
- Utdanningen må følge opp praksis mer.
- Utvide omfang av praksisstudiet.
- Bedre integrering mellom praksisstudier og resten av utdanningen.

NOKUT-rapporten påpeker, som en hovedutfordring, at en forutsetning for god yrkesrelevans er at lærestedene, i samarbeid med praksisstedene, sikrer studentene relevante praksisplasser og kompetente praksisveiledere. De fleste utdanningsinstitusjonene har mye kontakt med arbeidslivet, men rapportene viser likevel at en del av utdanningene har utfordringer med å skaffe studentene relevante praksisplasser. Det ser ut til å være store forskjeller mellom lærestedene på hvordan samspillet mellom praksisfeltet og utdanningsinstitusjonene er organisert, og hvilke krav som stilles til innholdet i praksisundervisningen¹⁵.

Ny forskrift om rammeplan for helse- og sosialfaglige utdanninger¹⁶ legger stor vekt på krav til praksisundervisning. Det gjelder relevante læresituasjoner, kunnskapsbaserte tjenester og kompetente veiledere. Videre stilles krav til planlegging og oppfølging av læringsaktiviteter, veiledningsmetodikk, skikkethetsvurdering og evaluering. Praksisveileder skal ha relevant faglig kunnskap og som hovedregel ha formell veiledningskompetanse. Som nevnt i innledningen er det krav om at det inngås en samarbeidsavtale for å regulere ansvar, roller, kapasitet på praksisplasser, kompetanse og samarbeidsarenaer. Forsknings-, utviklings- og innovasjons-samarbeid må knyttes sammen med praksis. Disse kravene samsvarer med måten det jobbes med praksis allerede. Imidlertid er det svært ulikt hvordan utdanningsinstitusjonene organiserer praksisundervisning. For å fylle kravene i forskriften kreves det tett og langsiktig samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet.

Ressursgruppas synspunkter

Mål for praksis kan være sammensatt. I noen situasjoner er det hovedvekt på utvikling av ferdigheter og handlingskompetanse, i noen å oppøve faglig refleksjon, og i de fleste praksisstudier er det å knytte sammen teori og praksis et ønsket utbytte. Et avgjørende kriterium for å sikre kvalitet på praksisstudiet er å sikre god sammenheng mellom hva praksisstedet kan tilby og hva som er ønsket læringsutbytte for den enkelte student. Dersom praksisplassen for eksempel ikke utøver praksis som gjør det mulig å øve på bestemte ferdigheter, kan kvaliteten på praksis bli dårlig selv om praksisveilederen har høy fag- og veilederkompetanse.

Hva som er yrkesrelevans kan også være grunnlag for diskusjon. Aktuelle spørsmål kan være disse: Hvilke praksisarenaer skal de tre grunnutdanningene utdanne til? Hva er relevant praksis i tilfellet? Hvis man jobber mot å beholde to praksisperioder i løpet av utdanningen – hvilken variasjon og/eller progresjon skal de to utplasseringene ha? Skal mer spesifikk opplæring til noen spesifikke felt vektlegges?

¹⁵ <https://www.nokut.no/nyheter-2017/Utfordringer-for-bachelor-i-barnevern-sosialt-arbeid-og-vernepleie/>

¹⁶ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-09-06-1353?q=forskrift%20barnevernspedagogutdanning>

Kvalitet er en egenskap og et kjennetegn som må bygges opp systematisk og over tid. For at praksisstudiene skal bli gode må kvalitet bygges over tid, både på selve praksisstedet, men også på utdanningsinstitusjonen. Utdanningsinstitusjonene må legge ned en betydelig innsats her. Det kreves for eksempel at praksisstedet har ansatte med den nødvendige kunnskapen, både teoretisk og erfaringsbasert, dersom det er et læringsmål at studenten skal øve på å koble bestemte teorier opp mot pågående praksis. Studenter vil i varierende grad kjenne teoriene som skal kobles og testes ut i møte med praksis. Derfor må veileder kjenne teoriene minst like godt som den som skal veiledes. Veileder må også holde sin kunnskap tilbake så studenten får prøvd seg, utfordret seg selv og øvd. Utdanningsinstitusjonen må sikre seg at praksisstedet, særlig veilederne, har nødvendig kunnskap og kompetanse. Dessuten må de ta hensyn til struktur, organisering og ledelse på praksisstedet.

For at praksisstudiene skal fungere optimalt må det være sammenheng mellom teoretisk undervisning og praksisundervisning. Ferdighetstrening er sentral i denne formidlingen.

Det ser ut til å være svært ulike modeller for hvordan en skaper sammenheng mellom de ulike undervisningsarenaene. Hver utdanningsinstitusjon har sin måte å gjøre det på. Med den nye forskriften om rammeplan for helse- og sosialfaglige utdanninger stilles sentrale krav til utforming av praksis. Svarene fra spørreundersøkelsen tyder på vilje i praksisfeltet til å forplikte seg over tid. Samtidig rapporterer utdanningsinstitusjonene at det er vanskelig å rekruttere praksisplasser. Dette reiser spørsmål om å stille krav gjennom lov eller forskrift om å forplikte praksisfeltet til å bidra til praksisundervisning.

Punkter til videre debatt

1. Hva trenger praksisfeltet for å legge til rette for god praksisundervisning?
2. Bør det være lovpålagt krav om å ta imot studenter i praksis?
3. Er det behov for å utvikle systemer for kartlegging, oppfølging og avklaring av samsvar mellom studenters læringsmål/utbytte og praksisstedets mulighet for å innfri disse?
4. Hva er mulige virkemidler for å fremme faglig utvikling og oppdatering hos veiledere?
5. Hvordan bruke praksisstudier i større grad i undervisning og i utdanningene?
6. Kan FOs lokale organisasjonsledd og tillitsvalgte bidra til bedre samarbeid mellom praksisfelt og utdanningsinstitusjoner?
7. Bør FO stille krav om lønnskompensasjon for veiledningsansvar? (dvs.: Ikke lønn for veiledning, men lønnskompensasjon for kompetanse og ansvar)

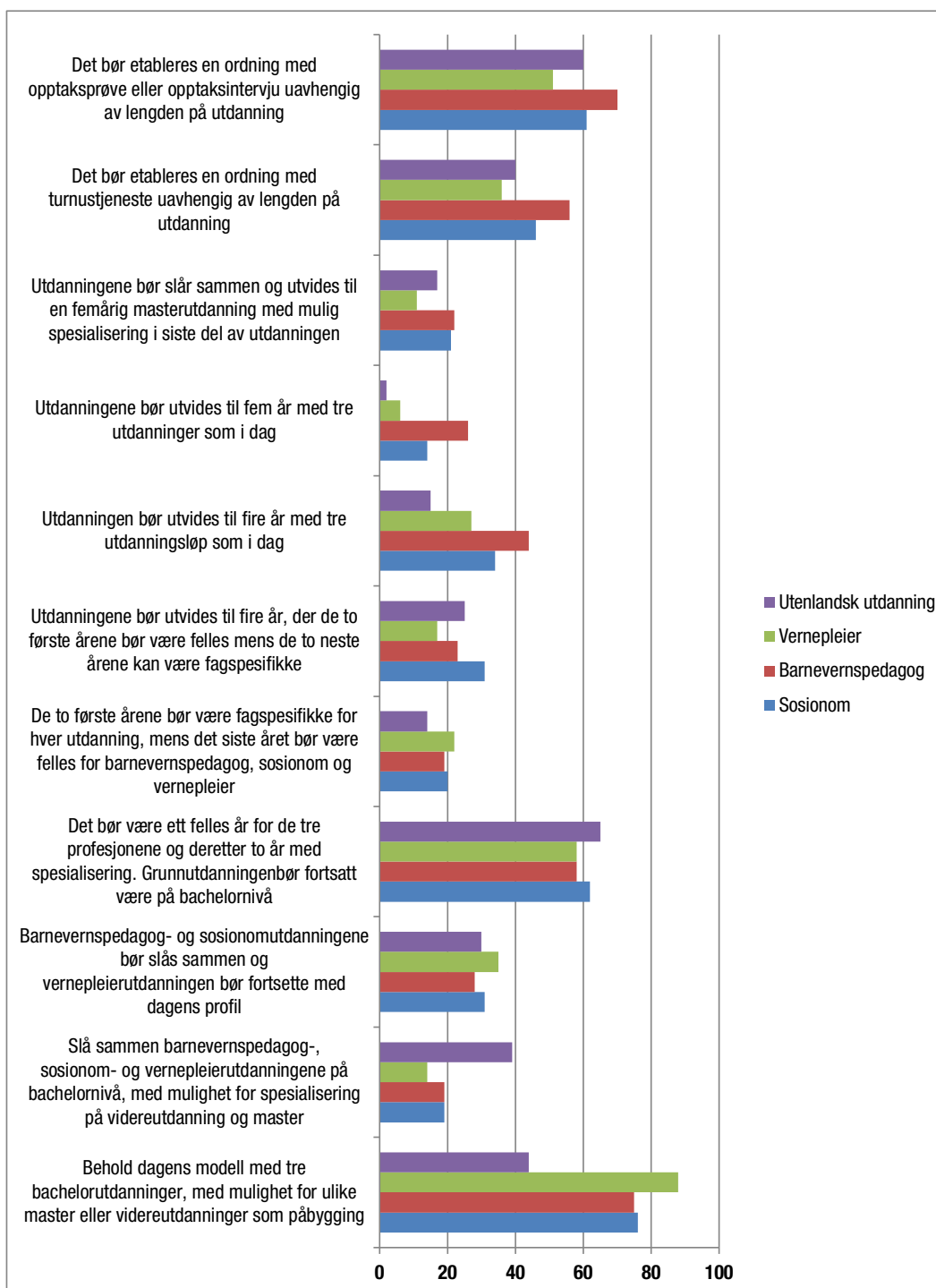
7. Hvilke alternative utdanningsmodeller er det mulig å tenke seg på bachelor, videreutdanning og masternivå?

Gjennomgang av hovedfunn i spørreundersøkelsen

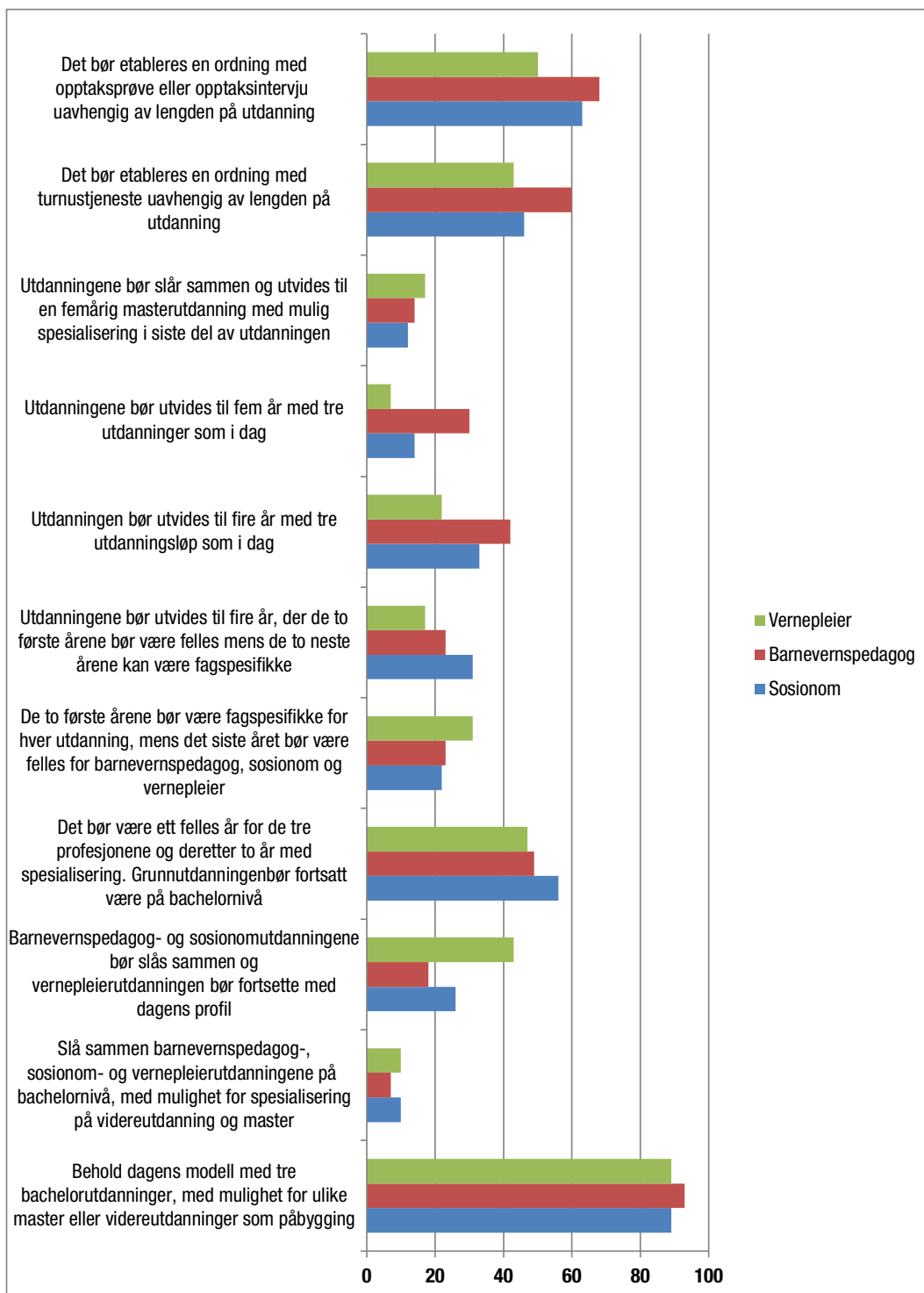
Vi har spurt hvilke modeller respondentene kan tenke seg å støtte, og de har kunnet krysse av for flere modeller. Vi har ikke spurt hva de primært støtter!

Under følger en figur som viser oppslutning om de ulike utdanningsmodellene som er gjengitt i undersøkelsen.

Ferdig utdannede

Studenter

Tabellene viser at oppslutning om dagens modell er omtrent like stor for alle de fire utdanningsgruppene respondentene er delt i. Barnevernspedagoger og sosionomer skårer likt når det gjelder oppslutning om dagens modell. Tidligere debatter kunne tyde på store forskjeller mellom yrkesgruppene i dette spørsmålet, men det ser ikke ut til å være det. Oppslutningen om dagens modell er størst blant vernepleierne. Barnevernspedagogene skiller seg ut på andre spørsmål. Selv om det ikke er flertall, er det noe større oppslutning blant dem når det gjelder alternativene med lengre utdanningsløp, enten det er fire eller fem år. I de offentlige

diskusjonene om utvikling av barneverntjenestene har det fra flere hold vært hevdet at utdanningene bør bli lengre. Vi har derfor sett på om ansatte i barnevernet i større grad støtter opp om lengre utdanning enn andre. Oppslutning om å utvide utdanningene til fire eller fem år blant de som jobber i barneverntjenestene, PPT og rusomsorg ser ut til å være noe større. Men det er ikke flertall i noen av gruppene. Tallene kan likevel tyde på at arbeidsplass er like viktig som profesjon når det gjelder holdning til disse spørsmålene¹⁷.

Vi har spurt om behov for ordninger med opptaksprøve og turnustjeneste. Det er et flertall i alle profesjonsgruppene som uttrykker behov for opptaksprøver. Blant barnevernspedagogene er det 69 prosent, blant sosionomene 60 prosent og blant vernepleierne 51 prosent som støtter dette. Bare blant barnevernspedagogene er det flertall for en ordning med turnustjeneste.

Andre innspill

I debatten om utdanningsmodeller har det i stor grad handlet om 3+2 (dagens modell) eller 5 (grunnutdanning på masternivå). I møtene med FO tillitsvalgte kom det fram mange ulike tanker om modeller. Blant annet om ulike lengder på grunnutdanningen (3, 4 eller 5 år), om ulike måter å integrere deler av utdanningene, samt styrke de tverrprofesjonelle elementene. Flere av innspillene var med når vi i spørreundersøkelsen skisserte ulike alternative modeller. Det er interessant at det i tillegg til oppslutningen om dagens modell bare er ett av forslagene som et flertall av respondentene vurderer som hensiktsmessig. Det er forslaget om at bachelorutdanningen skal inneholde et felles startår, før en deler studentene etter profesjonsutdanning. På tross av flertallet er oppslutningen om dette imidlertid betydelig lavere enn oppslutningen om dagens utdanningsmodell.

17 NB: vi har som nevnt bare gjennomført enkle frekvensanalyser. Grundigere analyser ville kunne gitt oss svar på tyngden i de ulike forklaringsfaktorene.

Ressursgruppas synspunkter

Spørreundersøkelsen tyder på at medlemmene i FO i stor grad er fornøyd med dagens utdanning. Det gjelder både modell, faginndeling og innhold. I nordisk sammenheng har Norge den korteste grunnutdanningen av sosialfaglig personell. I et samfunn som stadig stiller større krav til kvalitet og innhold i velferdstjenestene er det nødvendig å diskutere lengden på utdanningen, og om en treårig bachelorutdanning gir tilstrekkelig tid til både bredde og fordypning. Samtidig har Norge en spesialisering på grunnutdanningsnivå som andre ikke har. Vi merker oss stor oppslutning om at de tre BSV-utdanningene fortsatt skal være like lange.

Den såkalte 3+2-modellen har som nevnt stor oppslutning, både blant studentene og de yrkesaktive. Studentenes oppslutning om dagens modell kan tyde på at diskusjonen om femårig utdanning kanskje er en diskusjon om hva som er viktig kunnskap ut over det en får med seg i et treårig bachelorløp. Spørsmål om lengden på utdanningene har særlig kommet opp i diskusjonen om kompetansebehov i barnevernet. Noen hevder at barnevernsarbeidet er for komplekst til å kunne løses av barnevernspedagoger eller sosionomer med treårig bachelorutdanning, og mener at det må kreves mastergradsnivå for å jobbe med disse oppgavene. En rekke av dagens toårige mastertilbud er ikke spesialiseringer, men påbygginger i andre fag (eksempelvis samfunnsvitenskapelige fag eller ledelsesfag). Spesialisering vil først og fremst være fag og emner som er videreutviklet fra yrkesprofesjonens kjernefag. For å styrke yrkesfaglig kompetanse i en 3+2 modell, må masterutdanningen være direkte relevant for yrkeskonteksten. Det kan hevdes at når den er det, vil yrkespraksisene styrkes med en 3+2 modell fordi en får større variasjon i samlet kompetanse ved at ansatte har ulik spesialisering. Da må arbeidsstedet bestemme hvilke spesialiseringer en anser som særlig viktig, eller at den enkelte arbeidstaker spesialiserer seg på det området de blir særlig interessert i, eller opplever særlig behov for. En enhetlig femårig grunnutdanning på masternivå kan skape mindre mangfold dersom de fleste tar denne utdanningen. Da kan det bli et problem at sluttkompetansen i for liten grad speiler samfunnets og brukernes behov. Hvilke utdanninger aktuelle studenter tar har også sammenheng med hvilke utdanninger som etterspørres og stillingsstruktur. I dag utlyses det i liten grad stillinger rettet mot en av BSV-utdanningene, noe mer mot vernepleie (Terum og Nesje 2014)¹⁸. En femårig grunnutdanning kan på den annen side gi en spesialisering et felt kan ha behov for. En annen side ved en femårig integrert utdanning er at kanskje ikke alle som i dag begynner på en bachelor, ønsker å ta en master. En master som grunnutdanning vil også stille andre krav til kompetanse blant de ansatte i utdanningene.

På overordnet plan er ideene om å slå sammen utdanningene lagt til side etter Stortingsmelding 13 (2011 – 2012). Per i dag er det heller ingen politiske signaler som peker i retning av at utdanningene skal bli lengre, selv om det i kompetansesatsing i barnevernfeltet er bebudet arbeid med å analysere behov for masterutdanning. Samtidig er vi i en situasjon hvor utdanningsinstitusjonene står i en rekke endringsprosesser. Det gjelder sammenslåing av høgskolene og universitetene, spørsmål om lærernes kompetanse, nye styringssystemer, arbeid med retningslinjer og læringsutbyttebeskrivelser, krav om praksisnærhet, forskningsbasering og vektlegging av samarbeid med yrkesaktive og brukere av tjenestene. Mange spørsmål er derfor aktuelle å drøfte knyttet til utdanningspolitikk.

18 Terum, Lars Inge og Kjersti Nesje (2014). Praksisrelevans og kompetansebehov. Vurderinger av BSV-utdanningene. Høgskolen i Oslo og Akershus, Småskrift 2014 nr. 5.

Punkter til videre debatt

- Er det behov for lengre utdanninger?
- Er det behov for sammenslåinger eller andre grenseoppganger mellom profesjonene?
- Trenger sosionomer og barnevernspedagoger mer helsekompetanse?
- Vil turnusordninger bidra til bedre samspill mellom utdanning og praksis?
- Vil opptaksprøver eller intervjuer bidra til at studenter som tas opp har bedre grunnlag for å ta utdanningen og praktisere yrket?
- Hvordan kan en 3+2 modell ivareta behov for generell kunnskap på den ene siden, og behov for spesialisering på den andre?
- Hvordan kan en femårig integrert master ivareta behov for generell kunnskap på den ene siden og, behov for spesialisering på den andre?
- Hva er fordeler og ulemper med 3+2 og femårig integrert utdanning?
- Hvordan kan en tenke seg et mangfold, med noen varianter som 3+2 og noen som femårige?
- Hvis man skulle tenke seg praksisfeltets behov og utdanningenes oppbygging/lengde om ti år: Hva er viktigst å ta vare på i utdanningene slik de er i dag, og eventuelt arbeide med å få utbedret eller endret?

8. Hvordan styrke brukerorienteringen, praksisnærhetene og forskningsbaseringen? Hva kan FO gjøre?

Vi spurte de som har videreutdanning hvilke motiver de hadde.

N=3562	Prosent
Behov for økt kompetanse for de arbeidsoppgavene jeg hadde	39 %
Ønske om å gjøre en bedre jobb	20 %
Ønske fra arbeidsgiver	2 %
Gi mulighet for å kunne få andre jobber	22 %
Ønske om høyere lønn	7 %
Videre studier/akademisk grad	5 %
Annet	5 %

Disse tallene indikerer at det er egen interesse og egen karriere som bestemmer motivene for å ta videreutdanning. Nesten 60 prosent ønsker å gjøre en bedre jobb eller få bedre kompetanse til aktuelle arbeidsoppgaver. Det er svært sjelden at motivering knyttes til arbeidsgivernes ønsker.

Vi spurte også om hvordan kompetansen til barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere var anerkjent på arbeidsplassen. Svarene fordelte seg som følger:

Hvordan opplever du at kompetansen til barnevernspedagoger/ sosionomer/vernepleiere er anerkjent på din arbeidsplass?	Prosent
Svært godt og godt	67 %
Middels	21 %
Dårlig og svært dårlig	8 %
Vet ikke	4 %

Hvis vi kobler ideen om at motivet for videreutdanning i hovedsak ligger i den enkeltes ønsker og behov og ikke i krav fra arbeidsgiver, og på den andre siden at to tredeler av informantene mener deres kompetanse er godt anerkjent, får vi et positivt bilde som kan forklare hvorfor et stort flertall støtter dagens utdanningsmodell.

Et aktuelt spørsmål er om det er utdanningene eller profesjonene som er «i utakt» med utviklingen i samfunnet og behovene tjenestene har, eller om tjenestene er i utakt med behovene brukerne har? I forlengelsen av dette spørsmålet kan en spørre om tjenestene insisterer på å fungere på måter og tilby tjenester som verken er bærekraftige eller behovsdrevne? Den utdanningspolitiske debatten må derfor også handle om hvordan profesjonene, og ikke minst fagforeningene, kan bidra til debatt om dette gjennom forslag og krav de fremmer.

FO er, og skal være, en viktig aktør på den utdanningspolitiske arenaen. Vi har i dette notatet vist både hvilke holdninger FOs medlemmer representerer og hvilke utfordringer de tre yrkesgruppene møter når det gjelder bygging av kunnskap om kompetanse.

FOs største utfordring blir på den ene siden å fremme medlemmenes syn på utdanningspolitikken. På den andre siden forholde seg til at medlemmene ikke har et entydig syn samtidig som samfunnet endres slik at det kan være grunn til å revidere synspunkter. Det er en utfordring å være fremtidsorientert, innovativ og kritisk utforskende når det gjelder praksisfeltets behov og utdanningenes utforming og innhold.

Vi vil trekke fram noen temaer vi mener det er nødvendig å jobbe videre med, i tillegg til noen punkter om hvordan FO kan forholde seg til disse temaene.

Spørsmålet om lengre utdanning

Spørsmålet om utdanningslengde er et viktig spørsmål å arbeide med på ulike nivåer og ulike måter fremover. I barnevernfeltet vil dette bli drøftet og belyst gjennom BLD og Bufdir sitt arbeid med kompetansestrategien i barnevernet. Det reiser viktige spørsmål om hva som er hensiktsmessig av 3+2 med ulike videreutdanninger, eller femårig integrert og hva er fordeler og ulemper. Hva læres i utdanning og hva læres på arbeidsplassen? Kan ulike modeller supplere hverandre? Stillingsstruktur med krav til kompetanse er også et viktig spørsmål for ansatte, og dermed FO. Gir lengre utdanning uttelling i økt lønn? Spørsmålene som settes på dagsorden i barnevernet kan være aktuelle på andre felt, for eksempel i NAV som også setter spørsmålet om kompetanse på dagsorden. Hva med eldreomsorg som det er få av medlemmene som føler seg kvalifiserte til å jobbe med? Hvor spesialiserte skal masterutdanninger være? Skal en tenke felt? Og hva hvis en arbeidstaker ønsker å bytte felt, må en da ta en annen videreutdanning eller masterutdanning?

En trenger både mer temaorienterte mastergrader og mastergrader som spesialiserer eller fordyper seg mot barnevern, generelt sosialt arbeid, arbeidsinkludering, miljøarbeid, habilitering, psykisk helsearbeid osv. Mastergradene må gi et godt grunnlag for forsknings- og utviklingsarbeid.

Sammenslåing av utdanningene

Per i dag er ikke dette et tema på den politiske dagsorden. Blant FOs medlemmer er det ikke et ønske om sammenslåing, verken når det gjelder barnevernspedagog- og sosionomutdanning eller det gjelder de alle tre BSV-utdanningene. Bachelornivået representerer i dag grunnutdanningen for våre tre profesjoner. Slik det generelle utdanningsmønsteret er i dag representerer bachelornivået en generalistorientert grunnutdanning som kan gi grunnlag for videre spesialisering på master eller videreutdanningsnivå. Det ligger derfor noen spenninger i dagens modell som, dersom kravet til kompetanse øker, kan bety at spørsmålet om grenseoppganger mellom BSV-utdanningene må diskuteres på nytt. FOs rolle bør være å lytte og jobbe videre med hva slags grunnkompetanse er de tre profesjonene trenger.

Muligheter for videreutdanning og spesialisering

For å utvikle profesjonenes kunnskapsgrunnlag og relevans er det nødvendig at tilbudet om videreutdanning er i tråd med behovet både hos den enkelte yrkesutøver og på arbeidsplassene. Samtidig skal videreutdanningene bidra til et kritisk blikk på tjenesteutforming og gi yrkesutøverne tilnærminger og verktøy eller nye perspektiver i møte med behov på ulike tjenestefelt. Eksempler på dette kan være familierapi, miljøterapi osv.

FO kan gjennom sine godkjenningsordninger synliggjøre medlemmenes ulike spesialiseringer. Godkjenningsordningene bør bli bedre kjent blant medlemmene. FO kan også gjennom lønnspolitikk bidra til å stimulere kompetansebygging enten det er kortere videreutdanninger eller mastergrader.

Finansieringsordningen er lagt om fra 2017 slik at deler av finansieringen gir uttelling når studentene er ferdig med en grad: Bachelor/master. Videreutdanninger utgjør ikke en grad, noe som kan være en utfordring når det gjelder finansiering av disse.

Samspillet mellom utdanning og praksis

Spørreundersøkelsen viser at FOs medlemmer er opptatt av å styrke samarbeidet mellom utdanning og praksis. Tallene tyder på vilje blant medlemmene til å bidra til dette ute på den enkelte arbeidsplass. De yrkesaktive kan trekkes inn i undervisningen og lærerne kan hospitere og samarbeide med dem.

Det gjennomføres mange prosjekter og mye faglig utviklingsarbeid. Dette bør danne et godt utgangspunkt for samarbeid mellom lokalt tjenesteapparat og utdanningsinstitusjonene, ikke minst når det gjelder forskning, utvikling og evaluering. Ved å organisere forsknings- og utviklingssamarbeid, og gjøre dette samarbeidet langsiktig og forpliktende, kan en bygge ned noen av barrierene mellom utdanning, forskning og praksis. Her ligger det et stort potensial for forbedring av både kunnskapsbasert praksis og forskningsbasert undervisning. FO har vært, og kan være, en pådriver her. HUSK-prosjektet er et positivt eksempel som kan anvendes på flere områder. FO bør fremme mål om praksisnær forskning og forskningsnær undervisning.

Praksisundervisningen

Utplassering av studenter i praksis er en av de viktigste arenaene for samhandling mellom utdanning og praksis. NOKUT-rapportene viser at organisering av praksisundervisning varierer sterkt, dels mellom utdanningsinstitusjonene, og dels mellom studieretningene. De nye forskriftene stiller konkrete krav til kvalitet og innhold i praksis, samt til praksisveiledernes kompetanse.

Fortsatt er det mye å gjøre for å få praksisundervisningen mer integrert i undervisningen, i vurderinger og i studentenes læring. Organiseringen kan bli mer langsiktig, og kompetansen til veilederne bedre. Selv om flertallet av de som har svart på spørreundersøkelsen sier nei til lovpålegg, er dette noe som tematiseres i praksisprosjektet, og et spørsmål FO må arbeide videre med. FO kan spille en viktig rolle i arbeidet med å rekruttere tilstrekkelig gode praksisplasser og jobbe for at det blir en plikt å ta imot studenter i flere tjenester som for eksempel barnevern, NAV, tjenester for mennesker med nedsatt funksjonsevne. En slik forpliktelse, koblet mot kompetansekrav til veilederne, kan bidra til langsiktighet og tett samarbeid mellom praksisplass og utdanning over tid. Dermed kan en skape pedagogisk sammenheng mellom undervisning på skolen og undervisning i praksis.

FO, som organiserer både en stor andel av yrkesaktive og ansatte i utdanningene, kan følge opp de positive holdningene som spørreundersøkelsen tyder på og bidra til en utvikling av dette samspillet.

Lærernes kompetanse

Et siste punkt som FO kan engasjere seg i er krav til lærernes kompetanse. Spørreundersøkelsen avslører at det er få personer med doktorgrad som har svart på spørreskjemaet. Dette kan være et problem for rekruttering av kompetente lærere. Studentene uttrykker i spørreundersøkelsen at de ønsker at lærerens pedagogiske kompetanse styrkes, mens det virker som om de er mindre opptatt av å styrke den faglige kompetansen.

Lærerne på BSV-utdanningene representerer både profesjonsspesifikke metodefag, som sosialt arbeid og sosialpedagogikk, og relevante disiplindefag. Det er nødvendig å styrke arbeidet med å kvalifisere barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere på førstestillingsnivå. FO må med andre ord fremme krav om mer ressurser til kvalifisering av barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere både når det gjelder fag og pedagogikk. Kompetansehevingen bør sees i sammenheng med kravet om å styrke praksisnær og fagutviklende forskning.

Finansiering

Sosionomutdanningen er i dag finansiert på et lavere nivå enn barnevernspedagog- og vernepleierutdanningene. FO må stille krav om oppgradering av sosionomutdanningen til samme nivå som barnevernspedagogutdanningen. Dette gjelder ikke minst fordi krav til ferdighetstrening er ressurskrevende og like utfordrende for sosionomstudenter som for de andre studentgruppene.

Har vi en utdanningspolitisk visjon?

Uavhengig av diskusjonen om utdanningsmodeller og lengde bør FO jobbe for en bedre kobling mellom utdanning og praksis gjennom systematisk bruk av praksisnært forsknings- og utviklingsarbeid. Studentene må involveres i dette arbeidet gjennom praksisundervisning, forskningsorientert læring, prosjektarbeid og bacheloroppgave. Det må settes av ressurser til kvalitetsutvikling og kompetanseheving. Det finnes i dag en rekke tilbud om videreutdanning og kvalifisering på masternivå. Det er ikke minst viktig med gode tilbud når det gjelder spesialisering innen de tre fagområdene som BSV-utdanningene dekker. FO bør jobbe for at de som tar utdanningene får uttelling i form av lønn, og at det for noen stillinger stilles krav til kompetanse.

Barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere representerer etterspurt kompetanse og medlemmene ser ut til å oppleve at kompetansen deres anerkjennes på arbeidsplassen. Ved å styrke relevans i grunnutdanningen, koble faglig utviklingsarbeid til behovet for mer kunnskapsbasert praksis og gi rom for spesialisering innen ulike fagområder, kan anerkjennelse og etterspørsel etter helse- og sosialfaglig kompetanse styrkes. Etter ressursgruppas oppfatning trengs barnevernspedagogenes, sosionomenes og vernepleiernes kunnskap i velferdsstaten. FO kan som en organisasjon for praktikere bidra sterkt til at sammenhengen mellom praksisfeltet kompetansebehov og utdanningenes innhold ivaretas.

Stå opp for trygghet

Bli medlem ved å sende
«FOMEDLEM» til 1960

